

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıda yer alan soruların Hazine ve Maliye Bakanı Nureddin NEBATI tarafından yanıtlanması için gereğini saygılarımla arz ederim.

Ünal DEMİRTAŞ

Zonguldak Milletvekili

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından “Ödemeler Bilançosu”; “Bir ekonomide yerleşik kişilerin (Genel Hükümet, Merkez Bankası, bankalar, diğer sektörler) diğer ekonomilerde yerleşik kişiler (yurtdışında yerleşikler) ile belli bir dönem içinde yapmış oldukları ekonomik işlemlerin sistematik kayıtlarını elde etmek üzere hazırlanan istatistiki bir rapordur” şeklinde tanımlanmıştır.

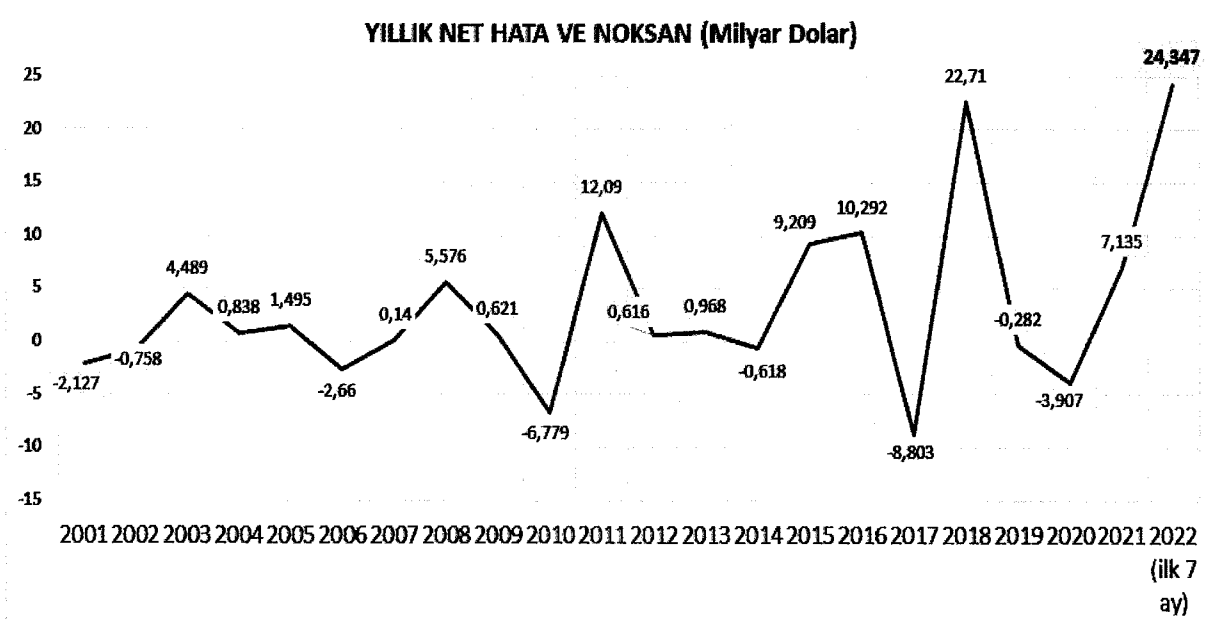
Ödemeler bilançosuna ilişkin istatistikler, geçmiş dönemlere ilişkin para ve döviz politikalarının analiz edilmesinde önem taşımaktadır. Ayrıca bu istatistikler, ekonomi politikaları ilgili olarak, geleceğe dair tahminde bulunulmasını sağlar. İşlemler ve sermaye hareketlerinin toplamı ile varlıkların sıfıra eşitlenmesi halinde ödemelerde tam bir denklikten söz edilebilir. Bu denklemin pozitif ya da negatif yönde bozulması ödemeler dengesinin yitirildiğini ifade eder. Bu da ödemeler dengesi istatistikleri içinde “**Net hata ve noksan kalemi**” olarak yer alır.

‘Net hata ve noksan’; bir ülkenin dış dünya ile ekonomik ilişkilerini gösteren ödemeler dengesine ilişkin verilerin derlenmesinde ortaya çıkan hatalar ve eksikliklerin, ödemeler dengesi tablosunda gösterildiği kalemdir. Dolayısıyla ‘net hata ve noksan’ hesabı aslında ödemeler dengesindeki güvenilirliği sağlayan bir unsurdur. ‘Net hata ve noksan’ kalemindeki artı ya da eksi yöndeki miktarların sebepleri, diğer ülkelerde genel olarak kapsam, ölçüm ve zamanlama ana başlıkları altında incelenmektedir. Ülkemizde ise ‘net hata ve noksan’ kalemlerindeki miktarın ortaya çıkış nedenlerini, zaman hataları, beyan yanlışlıkları, kayıt dışılık, anketlerdeki ölçüm hataları ve kaynağı belirsiz para hareketleri olmak üzere 5 ana başlıkta toplamak mümkündür.

‘Net hata ve noksan’ kaleminin oluşmasındaki ilk sebep olarak ifade edilen zaman uyumsuzlukları ile, ihraç edilmiş malın gidiş tarihi ile bu mal karşılığında alınacak paranın farklı zamanlarda olması kastedilmektedir. İkinci olarak ifade edilen beyan yanlışlık ve hataları ile gümrük beyanlarındaki eksiklikler ya da yanlışlıklar kastedilmektedir. Üçüncü sebep olan kayıt dışılık; ülkeye gelen gelirin kayıt altına alınmaması anlamını taşımaktadır. Dördüncü olarak da; anketlerdeki ölçüm hataları ile de turizm gelirlerinin belirlenmesinde uygulanan anketlerin gerçeği tam olarak yansıtamaması ifade edilmektedir. Beşinci olarak da, teknik olarak sıralanan bu sebeplerin dışında, kaynağı belirsiz şekilde yurda gelen ya da çıkan paranın olması hali de net hata ve noksan kalemindeki artış ya da azalmanın sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Aslında pek çok ülkede, ödemeler bilançosu ilk açıklandığında 'net hata ve noksanda' artı ya da eksi yönde bir miktar çıkması normal kabul edilmektedir. Çünkü kapsam, zaman ve ölçümden kaynaklanan net hata ve noksan kalemindeki fark son açıklanan ödemeler bilançosuna kadar tespit edilerek düzeltilebilmektedir. Ancak kaynağı belirsiz para akışına bağlı olarak ortaya çıkan 'net hata ve noksanın' araştırılmaması halinde ödemeler bilançosunun ilk ve son halleri arasında bir fark oluşmamaktadır. Şeffaf ve güvenilir bir ödemeler bilançosu oluşturulması için ise 'net hata ve noksan' kalemindeki miktarlar mutlaka araştırılmalıdır.

Türkiye'de son 20 yılda, 'net hata ve noksan' miktarları şu şekilde gerçekleşmiştir;

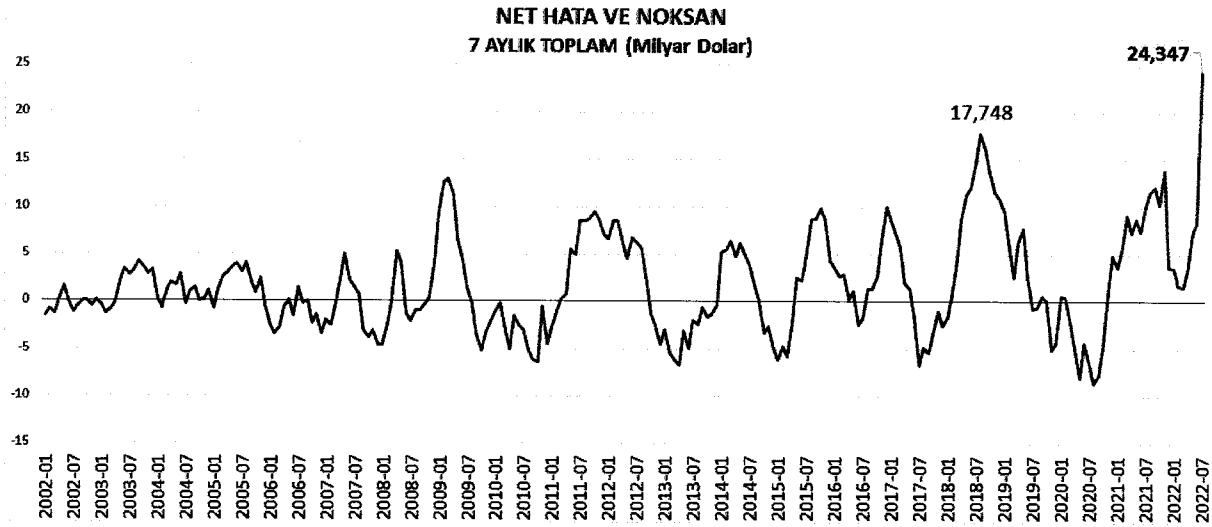
Yukarıdaki tabloda açıkça görüldüğü gibi Türkiye'de, 2002'den 2010 yılına kadar dengeye yakın seyreden 'net hata ve noksan' kalemi, 2010 yılında bu dengeyi kaybetmeye başlamış ve bu yıldan sonra sürekli olarak dalgalı bir seyir göstermiştir.

Örneğin; 2011 yılında ilk açıklanan 'net hata noksan' kalemi 12 milyar 461 milyon dolar iken son durumda 12 milyar 90 milyon dolar olmuştur. Yani 'net hata ve noksan' kalemindeki 371 milyon dolarlık kısmın sebebi bulunmuş, ödemeler dengesi içinde 12 milyar 90 milyon dolarlık 'net hata ve noksanın' kaynağı bulunamamıştır. 2015 yılında ilk açıklanan 'net hata ve noksan' kalemi 9 milyar 658 milyon dolar iken son durum 9 milyar 209 milyon olarak açıklanmıştır. 2015 yılında da 449 milyon dolarlık bir hata ya da eksiliğin nedeni bulunabilmiş, kalan 9 milyar 209 milyon dolarlık miktar, kaynağı belli olmayan para olarak kalmıştır. 2016 yılında da benzer bir durum yaşanmıştır. 2016 yılında ilk açıklanan 'net hata ve noksan' 11 milyar 981 milyon dolar iken son durum 10 milyar 292 milyon dolar olarak açıklanmıştır. 2016 yılında da sadece 1 milyar 689 milyon dolarlık paranın kaynağı bulunmuştur. Ancak 2018 yılında, geçmiş yıllardan farklı olarak, 'net hata ve noksan' kalemi, 21 milyar 173 milyon dolar olarak açıklanmış, son durum ise 22 milyar 710 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında 21 milyar dolarlık kaynağı belirsiz para yıl sonunda 22 milyar dolar cumhuriyet tarihinin en yüksek seviyesinde gerçekleşerek rekor kırmıştır. 2022 yılının ilk 7 ayı

2022

itibarıyla ortaya çıkan 24 milyar 347 milyon dolarlık 'net hata ve noksan' miktarı ise adeta bu alanda yeni bir rekorun habercisi olmuştur.

2022 yılı temmuz ayı itibari ile 'net hata ve noksan' kalemi 5 milyar 500 milyon dolar olarak açıklanarak aylık bazda yeni bir rekor kırılmıştır. 2022 yılı ilk yedi aylık 'net hata ve noksan' kalemi ise 24 milyar 347 milyon dolardır. 2001 yılında bu yana, ilk 7 aylık 'net hata ve noksan' kalemlerine baktığımızda, 2018 yılından çok daha yüksek bir 'net hata ve noksan' miktarına ulaşacağı, 2022 yılında 'net hata ve noksan' kaleminde yeni bir rekorun kırılacağını tahmin etmek zor değildir. Ülkemizde 7 aylık net hata ve noksan kalemleri şu şekilde gerçekleşmiştir:

Yukarıdaki tabloda da açıkça görüldüğü gibi net hata ve noksan kaleminde, 22 milyar 710 milyon dolar ile rekor kırıldığı 2018 yılında dahi 7 aylık 'net hata ve noksan' miktarı 17 milyar 748 milyon dolardır. 2022 yılı 7 aylık "net hata ve noksan" miktarı ise 24 milyar 347 milyon dolardır. 2022 yılında, 2018 yılındaki rekor seviyenin de üzerine çıkılacağı çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de 'net hata ve noksan' kalemindeki olağan dışı artış, ödemeler dengesinin günden güne bozulduğunu, ekonomi politikaları ile ilgili olarak belirgin tutarsızlıkların olduğunu göstermektedir. Buna rağmen ülkemizde kaynağı belirsiz bu para akışı ile ilgili olarak bir araştırma da, kamuoyunu bilgilendirici bir açıklama da yapılmamaktadır. Bu durum da, Türkiye'nin uluslararası alanda güvenilirliğini zedelemektedir. Türkiye, uluslararası alanda kaybettiği itibarı ve kırılgan ekonomisi nedeniyle, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından ağır şekilde eleştirilen ve kredi notu düşürülen ülkeler arasında yer almaktadır. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's'in, 2 Ağustos 2022 tarihinde açıkladığı ve Türkiye'nin kredi notunu B2'den B3'e düşürdüğü raporunda, cari açık, bütçe açığı ve enflasyondaki kötüleşme beklentilerini ifade edilmiş ve "Giderek daha karmaşık hale gelen düzenlemelerin ve makro-ihiyati önlemlerin makroekonomik istikrarı ve sürdürülebilirliği sağlamada ve enflasyonu düşürmede etkili olmayacağı görüşündeyiz" ifadeleri kullanılmıştır. Bunun yanında OECD bünyesinde kurulan ve Mali Eylem Gücü'nün (FATF), net-hata ve noksan kaleminde, kaynağı ve sahibi belirsiz milyarlarca dolar para giriş çıkışlarının Türkiye'nin gri listede yer almasında etkili olduğu belirtilmektedir.

72301

Temmuz ayı net hata ve noksan kalemindeki artış ile ilgili olarak İngiliz Finans Gazetesi Financial Times'ta yayımlanan yazıda da, Türk lirasındaki değer kaybının ve büyük ölçekli çıkışların ülkemizdeki döviz rezervine olumsuz etki yarattığı ve ortaya çıkan açığın da kaynağı belirsiz para ile finanse edildiğine dikkat çekilmiştir. Londra merkezli ekonomik araştırma ve danışmanlık şirketi olarak tanınan Capital Economics'te Rusya Uzmanı olan Liam Peach tarafından yapılan analizde net hata noksan kalemini neyin harekete geçirdiğinin bilinmediğini, altın satışları, döviz ve hizmet ticaretinin yanlış kaydedilmesi ya da kaçakçılık gibi pek çok şeyi yansıtabileceğini ancak büyük bir sermaye akışı olduğunun tahmin edildiği ifade edilmiştir. Yine Londra merkezli Varlık Yönetimi firması BlueBay Asset Management'ın "Gelişen Piyasalar Kıdemli Stratejisti" Timothy Ash ise Türkiye'nin Rusya ile daha yakın ticari ilişkiler kurması ve aynı zamanda Ukrayna savunması için çok önemli olan insansız hava araçlarını tedarik etmesi ile önemli bir iyilik yaptığını belirterek, net hata ve noksan kalemindeki artışla ilgili olarak yaptığı değerlendirmede Rus etkisine vurgu yaparak; *"Türk bankaları, dışlanmış bir devletten gelen paraları mutlulukla kabul edecektir"* yorumunu yapmıştır. Bunun yanında ülkemizde de Temmuz ayındaki net hata noksanın kaynağının Rus sermayesi olabileceği, Rusya-Ukrayna savaşı sonrası Rusya'ya uygulanan yaptırımlar nedeniyle pek çok hesabın da bloke edildiğini, yaptırımlara konu olan Rus sermayesinin Türkiye'ye gelmiş olabileceği tahminleri yapılmaktadır. Ayrıca ilerleyen zamanlarda Katar, Suudi Arabistan ve Rusya gibi ülkelerden kaynağı belirsiz para akışının devam edeceği kamuoyunda da konuşulmaktadır. Bu durumda ilerleyen zamanda net hata noksan miktarının artması, dolayısıyla Türkiye'nin uluslararası alanda şimdikinden çok daha itibarsız ve ekonomisi gelecek vadetmeyen ülkeler arasında sayılması ihtimali çok yüksektir.

Bunun yanında net hata ve noksan miktarının yüksek olduğu yıllardaki cari açık rakamlarına bakıldığında, cari açık miktarı kadar kaynağı belirsiz dövizin net hata ve noksan kalemi olarak ödemeler dengesi istatistiklerinde yer aldığı görülmektedir. Örneğin 2016 yılı son 6 aylık cari açığı 10 milyar 100 milyon dolar iken net hata ve noksan kalemi 11 milyar 690 milyon dolar olarak, 2018 yılının ilk 6 ayındaki cari açık 30 milyar 140 milyon dolar iken net hata ve noksan 11 milyar 310 milyon dolar olarak açıklanmıştır. 2022 ilk 6 ayı cari açığı 32 milyar 440 milyon dolar iken net hata ve noksan haziran ayı itibarıyla 17 milyar 500 milyondur. Net hata ve noksan rakamları adeta cari açığı kağıt üzerinde kapamanın bir yolu hali gelmiştir.

Net hata ve noksan ile ilgili veriler, ülkemizde iktidarın her alanda yarattığı kayıtlı dışılığın Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na da sirayet ettiğini, zaten yanlış olan makro ekonomi politikalarının günden güne ülkemizi iflasın eşiğine getirdiğini somut bir şekilde göstermektedir.

Bu çerçevede;

1) Sizce Ülkemizde 2022 yılı için son 7 ay için açıklanan 24 milyar 347 milyon dolar 'net hata ve noksan' kaleminde belirtilen kaynağı belirsiz döviz girişinin sebepleri nedir? Bakanlık olarak bu konuda bir çalışmanız var mıdır? Bu konuda bir çalışmanız varsa ne gibi çalışma yürütülmektedir? 2022 yılındaki net hata noksan kaleminde ülkemize giren kaynağı belirsiz döviz girişlerinin sebeplerinin tamamının bulunmasına yönelik bir hedefiniz var mıdır?

72306

2) 2011'de 12 milyar 90 milyon dolar, 2012'de 616 milyon dolar, 2013'te 968 milyon dolar, 2015'te 9 milyar 209 milyon dolar, 2016'da 10 milyar 292 milyon dolar, 2018'de 22 milyar 710 milyon dolar ve 2021'de 7 milyar 568 milyon dolar olan net hata kaleminde açıklanan ve yüksek miktarlara tekabül eden kaynağı belirsiz döviz girişlerinin sebeplerinin bulunamamasının nedenleri nedir? Büyük rakamlara tekabül eden net hata kaleminde ülkemize giren kaynağı belirsiz dövizlerin sebepleri tamamen bulunmadan önceki yıllarda yürütülen çalışmalar neden bitirilmiştir? Bu konuda yapılan çalışmalar sizce yeterli midir?

3) Sadece 2022 yılı temmuz ayında ve aylık bazda rekor kıran 5 milyar 500 milyon dolarlık 'net hata ve noksan' kaleminde açıklanan kayıt dışı yüksek döviz girişinin sebepleri nelerdir? Rus sermayesi bu sebeplerden birimidir? Bu konuda bir çalışmanız var mıdır?

4) OECD bünyesindeki Mali Eylem Gücü'nün(FATF), 'net hata ve noksan' gibi kayıt eksikliği gösteren kalemlerdeki yükseliş nedeniyle Türkiye'yi gri listeye alması ve ülkemizin uluslararası alanda güvenilirliğinin sarsılması nedeniyle ülkemizi gri listeden çıkarmak için gerekli tedbirler almayı ve adımlar atmayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız ne gibi tedbirler almayı ve adımlar atmayı düşünüyorsunuz?

5) Türkiye'de ödemeler dengesinin güvenilirliği ve şeffaflığı konusunda ciddi şüpheler uyandıracak düzeyde yükselen 'net hata ve noksan' rakamlarına ilişkin kamuoyuna bakanlığınız ve ilgili kurum ve kuruluşlarca hiçbir açıklama yapılmamasının gerekçesi nedir?